

A sportpedagógia mint tudományos és gyakorlati horizont

Gortva János*

DOI: 10.21549/NTNY.54.2026.3.7

Bognár József (Ed., 2023): *Sportpedagógia. Elmélet, módszertan és gyakorlat.* Krea-Fitt Kft., Budapest. ISBN 978-615-82097-2-4

A *Sportpedagógia* című kötet a magyar neveléstudomány és sporttudomány határán született meg, abban a térben, ahol a mozgás, a kultúra és a nevelés értékrendszerei egymást erősítik. A könyv szerkesztője, Bognár József jól ismert a sportpedagógia és a sportetika kutatási területéről; munkáját olyan szerzők egészítik ki, mint Herpainé Lakó Judit, Simon István, Révész László, Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella, Beregi Erika és mások, akik a sporttudomány különböző részterületeit képviselik. E szerzői sokszínűség biztosítja, hogy a könyv egyszerre legyen didaktikailag átgondolt tankönyv és elméletileg megalapozott tudományos összegzés. Elméleti és gyakorlati útmutató, egyszerre tankönyv és tudományos munka.

A kötet szerkezete átgondolt és jól követhető: az első fejezetek a sportpedagógia fogalmi és elméleti alapjait, valamint a személyiség- és jellemfejlesztés kérdéseit tárgyalják, ezt követően a sportszakember szerepe, a kommunikáció, a tanulás és az edzés pedagógiai összefüggései kerülnek előtérbe. A későbbi fejezetek a sporttehetség-gondozás, az egészség, a szabadidősport, a speciális élethelyzetben élők sportja és az adaptív mozgásos rekreáció kérdéseivel foglalkoznak, míg a kötetet a sportpedagógiai kutatómódszertan zárja. A mű így nemcsak tudásanyag, hanem módszertani útmutató is: a fejezetek végén található összefoglalók, ábrák és kérdések az önálló tanulást és a reflektív feldolgozást is támogatják. Érdemes kiemelni, hogy a szerzők az edzők és testnevelők kommunikációs és nevelési felelősségét nem pusztán a sporttechnikai siker, hanem a pedagógiai hitelesség dimenziójában is értelmezik.

A *Sportpedagógia* mindezzel együtt több mint tankönyv, hiszen olyan elméleti és módszertani horizontot nyit, amely a sportpedagógia tudományos státuszának újragondolását is lehetővé teszi. A kötet fejezeteiben érzékelhető egyfajta hármas szerkezet: a sporttudományi, a neveléstudományi és a társadalmi-kulturális dimenzió egymást kiegészítve jelenik meg. Ez a szemlélet jól illeszkedik a legújabb hazai elméleti törekvésekhez, amelyek a sportot már nem pusztán testi, hanem erkölcsi és kulturális térként is értelmezik (Gortva, 2025). Az elméleti háttérben felfedezhetők a Vygotsky-féle szociális konstruktivizmus és a dewey-i tapasztalati tanulás-pedagógiai mintázatai is, melyek a mozgás és a tudás összekapcsolását hangsúlyozzák (Vygotsky, 1978; Dewey, 1938). Bár a szerzők nem utalnak rájuk, gondolkodásmódjukat több ponton rokoníthatjuk egymással.

E szemlélet rokonítható Mészáros György (2023) gondolatával is, aki szerint a nevelés társadalmi cselekvés, amelyben az egyén és a közösség értékei kölcsönösen formálják egymást (Mészáros, 2023).

* Adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Sporttudományi Intézet, Sport- és Egészségtudományi Kutatócsoport, gortva.janos@uni-eszterhazy.hu, <https://orcid.org/0000-0003-4665-0298>

A szerzők közül különösen figyelemre méltó Révész László fejezete, amely a sporttehetség-gondozás kérdéseit vizsgálja, a környezeti és pedagógiai tényezők komplex összefüggésében. A téma az utóbbi évek sportpedagógiai diskurzusaiban is hangsúlyos, különösen az iskolai és egyesületi nevelés határterületein. E gondolatmenet rokonságban áll azokkal a kutatásokkal, amelyek a sportot és az oktatást történeti és tantárgyi integrációban értelmezik (Gortva, 2024). A *Sportpedagógia* fejezeteiben e megközelítés gyakorlati példákkal egészül ki: a sportolói életutak, a közösségi élmények és a nevelési helyzetek mikrotörténetei mind azt mutatják, hogy a sport az értékátadás egyik leghatásosabb terepe. Több tanulmány a sport preventív szerepére is utal: a mozgás mint egészségmegőrző, társadalmi és pszichológiai erőforrás jelenik meg, amely a prevenció és a szociális tanulás metszéspontjában értelmezhető.

A kötet külön érdeme, hogy a sportpedagógia fogalmát nem pusztán tudománytörténeti vagy elméleti síkon közelíti meg, hanem a gyakorlati alkalmazhatóság oldaláról is. A szerzők érzékenyen mutatják be, miként válik a sport a nevelés, a szocializáció és az önismeret fejlesztésének közegévé. A tanulás folyamata itt nem korlátozódik a fizikai teljesítményre: a mozgásban rejlő tapasztalat a személyiség alakulásának alapvető formájává válik. Ez a szemlélet különösen érvényesül a pszichológiai és pedagógiai vonatkozású fejezetekben, ahol a sportban megvalósuló tanulás mint reflektív, önismereti és közösségi folyamat jelenik meg. A szerzők kiemelik, hogy a sportbeli tapasztalat nem zárul le az edzés vagy a verseny pillanatában – annak pedagógiai értéke éppen abban rejlik, hogy a fiatal sportolók az élményen keresztül saját magukat, határaikat és társas viszonyaikat is újraértelmezik.

A könyv szövegét áthatja a sport etikai dimenziójának tudatosítása. A sportetika tárgyalása nem elvont elméleti fejtegetésként, hanem gyakorlati dilemmákon keresztül bontakozik ki. Az olvasó megtapasztalhatja, hogyan kapcsolódik össze a sportszerűség, a fair play és a nevelői felelősség a mindennapi pedagógiai helyzetekben. A kötet hangsúlyozza, hogy a sport nem csupán a teljesítmény mérése, hanem értékek megélése és közvetítése is. Ebből fakad a sportpedagógia egyik legfontosabb üzenete: a mozgásban megvalósuló tanulás nem pusztán fizikai, hanem erkölcsi folyamat, amelyben a tanuló és a nevelő egyaránt alakítja a közös értékvilágot. Az etikai reflexió tehát nem kiegészítő elem, hanem a sportpedagógiai gondolkodás középpontja.

A sportszakember szerepének széles értelmezése ugyanakkor felveti a szakmai kompetenciahatárok kérdését is: a pedagógiai, vezetői, pszichológiai, szervezési és rekreációs feladatkörök egymás mellé rendelése gazdag szakmai horizontot teremt, ugyanakkor további differenciálást igényelhet az egyes professziók felelősségi és kompetencia-területei között.

Külön figyelmet érdemel a kommunikációról szóló rész, amely az edzői és pedagógusi munka egyik legösszetettebb aspektusát tárja fel. A sportban a kommunikáció nem pusztán információátadás, hanem nevelési eszköz is: az üzenet formája, tónusa és hitelessége egyaránt befolyásolja a tanulói attitűdöt és motivációt. A kötet érzékletes példákon keresztül mutatja be, hogy a sportolókkal folytatott párbeszéd miként válhat az ön-reflexiót és a felelősségvállalást fejlesztő folyamattá. Az edző mint kommunikátor nem pusztán autoritást gyakorló vezetőként jelenik meg, hanem a fejlődést kísérő és támogató szakemberként is, aki a bizalom, az empátia és a következetesség révén teremti meg a nevelés hatékony légkörét.

A kutatómódszertani fejezetek a sportpedagógia empirikus és tudományos megalapozását erősítik. A szerzők világosan felvázolják, hogy a sportpedagógiai kutatás nemcsak a teljesítménymérésre vagy a mozgáselemzésre korlátozódik, hanem a nevelési folyamat komplex vizsgálatát célozza. A kvalitatív és kvantitatív módszerek egyaránt szerepet kapnak, ami azt mutatja, hogy a sportpedagógia napjainkban már önálló tudományos területként működik, saját kérdésfelvetésekkel és kutatási eszköztárral. A fejezetek rámutatnak arra is, hogy a pedagógiai kutatás nem választható el az etikai felelősségtől: a sportban végzett vizsgálatok csak akkor szolgálhatják a fejlődést, ha tiszteltben tartják a résztvevők méltóságát, önrendelkezését és biztonságát.

A kötet pedagógiai szemlélete abban is újszerű, hogy a sportot a társadalmi és kulturális kontextus részeként értelmezi. A sportban megnyilvánuló közösségi tapasztalat – a csapatmunka, az együttműködés, a versenyhelyzetek és a rítusok – mind olyan pedagógiai jelenségek, amelyek a kultúra hordozóivá válnak. A szerzők érzékeltetik, hogy a sport nemcsak a test, hanem a társas és erkölcsi kompetenciák fejlesztésének is terepe. A sportoló a tanulási folyamat során nemcsak saját képességeit ismeri meg, hanem a közösséghez való viszonyát is alakítja: megtanul együttműködni, kudarcral szembesülni, és felelősséget vállalni másokért. A sport így a közösségi tanulás és az önnevelés egyensúlyát kínálja, amelyben a pedagógus feladata a tapasztalat értelmezése és irányítása.

A *Sportpedagógia* tehát kettős természetű mű: egyrészt didaktikusan szerkesztett tankönyv, amely a felsőoktatás számára kiváló tananyag; másrészt elméleti igényű összefoglalás, amely a sportpedagógia tudományos önreflexióját segíti. A kötet mind tartalmában, mind szemléletében arra ösztönöz, hogy a sportot ne csupán mozgásként, hanem az emberről való tudás egyik sajátos formájaként értelmezzük.

Összességében a *Sportpedagógia* olyan munka, amely túlmutat saját diszciplináris határain. A kötet egyszerre képes megszólítani a hallgatókat, a gyakorló pedagógusokat és a kutatókat, miközben új szempontokat kínál a sport nevelési értelmezéséhez. Letisztult szerkezete, világos gondolatvezetése és etikai érzékenysége révén hozzájárul ahhoz, hogy a sportpedagógia ne csupán alkalmazott tudomány, hanem a nevelésről való gondolkodás önálló formája legyen. A könyv a neveléstudomány és a sporttudomány közös nyelvét teremti meg: hidat épít az elmélet és a gyakorlat, a tudományos reflexió és a mindennapi pedagógiai munka között. Ez a hidat képező szemlélet teszi a *Sportpedagógiát* nemcsak hasznos tananyaggá, hanem inspiráló, gondolkodásra készítő olvasmánnyá is mindazok számára, akik a sportban a nevelés emberformáló erejét keresik. A kötet didaktikusan szerkesztett tankönyvi jellege világosan kirajzolódik a fejezetek felépítésében és a rendszerezett tudásközlésben, amely a tanulhatóságot és az önálló feldolgozást egyaránt támogatja, ugyanakkor ebből fakadóan kevésbé ad teret az elméleti viták mélyebb kibontásának. Elsődleges célközönsége a sportszakember-képzésben részt vevő hallgatók köre, ugyanakkor szemléleti és módszertani gazdagsága révén a gyakorló pedagógusok és edzők számára is releváns és jól hasznosítható irányokat kínál.

Irodalom

1. Bognár, J. (Ed., 2023). *Sportpedagógia. Elmélet, módszertan és gyakorlat*. Krea-Fitt Kft.
2. Dewey, J. (1938): *Experience and Education*. Macmillan.
3. Gortva, J. (2024). *Mikrotörténet és tantárgyi integráció, avagy a helytörténeti kutatások felhasználása a köznevelésben*. In Lubinszki, M. & Ludnikné, Pálfi D. (szerk.). *A jövő pedagógiája. A XV. Országos Taní-tani Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 127–136), Miskolc.
4. Gortva, J. (2025): *Labdarúgás és olimpizmus*. *Acta Universitatis, Sectio Sport*, LV, 5–20.
<https://doi.org/10.33040/ActaUnivEszterhazySport.2025.55.5>
5. Mészáros, Gy. (2023). *Jók leszünk? A Bolyai-kutatás eredményei*. ELTE Eötvös Kiadó.
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9vz4>